

OXYCHILUS ALLIARIUS IN OPMARS IN MIDDEN-LIMBURG

[Verslagen van onderzoek en excursies i.h.k.v. het Atlasproject Nederlandse Mollusken 15]

door

J.P.M. Clerx

In 1978 werd *Oxychilus (Ortizius) alliarius*, het lookslakje, voor het eerst vermeld uit Midden-Limburg (Maassen, 1978). Gittenberger et al. (1984) stellen nog: niet bekend uit Limburg. Na 25 jaar van verminderde malakologische inventarisatie blijkt het lookslakje zich definitief in Midden-Limburg te hebben gevestigd. De oorspronkelijke vindplaats is nog vrijwel ongewijzigd aanwezig. Maassen ('illegale huisvuilstortplaats in de naaldbossen tussen Herten en Roermond, aan de oostzijde van de spoorlijn Roermond-Maastricht'), vergat te noteren dat het naaldbos slechts een aangeplant perceeltje is in een grotere eikenbosnordel (IPI-code 131). Dit eikenbos met ondergroei van vogelkers, braam en schaarse kruidenondergroei, is waarschijnlijk een restant van de in de middeleeuwen nog aaneengesloten eikenbossen op de drogere zandgronden oostelijk van de Maas. Vrijwel alle vindplaatsen in Midden-Limburg zijn in door eiken gedomineerd bos of eikenstruwelen en voedselarm. De uitzondering is een vindplaats ten westen van de Maas: een gemengd elzen-, populieren-, eiken-, naaldhout-bos in de uiterwaarden van de Maas tussen Horn en Beegden waar plaatselijk klei werd afgegraven voor baksteen- en/of dakpanfabrikage. Het argument voor recente vestiging van *O. alliarius* is het anno 1998/1999 voorkomen van de soort op tenminste 4 plaatsen waar ook vroeger goed naar slakken werd gezocht: het reeds genoemde uiterwaardbos (1973), eikenbossen ten oosten van Roermond, eiken-, beukenbos op landgoed Hoosden en het Munnichsbos in St. Odiliënberg (waarnemingen uit 60-er en 70-er jaren, gedeeltelijk in Clerx & Maassen (1966) en Gittenberger et al. (1970).

Wim Maassen veronderstelde in 1978 aanvoer door de mens. De automobiel-toegankelijke plaatsen in bossen worden tegenwoordig, net als in eerdere decennia, nog steeds gebruikt als dump voor allerlei afval dat de reinigingsdiensten niet meenemen. Toch twijfel ik aan deze manier van introductie van het lookslakje. Tot nu toe werd *O. alliarius* in Midden-Limburg niet in de directe omgeving van menselijke nederzettingen gevonden, hoogstens in eikenstruwelen langs wegen in het dunbewoonde buitengebied van Roermond. Niet in tuinen. Opmerkelijk zijn de vindplaatsen in oude loofbossen die al tientallen jaren als natuurgebied worden beheerd (Hoosden, Munnichsbos). Hier lijkt aanvoer door de mens minder voor de hand te liggen dan op andere plaatsen. Ik heb dus geen antwoord op de vraag hoe dit slakje zich in 30 jaar tijd zo heeft kunnen uitbreiden. Bij andere recente immigranten in Midden-Limburg is de mogelijke verspreidingswijze wat meer voor de hand liggend: grote Clausiliidae werden tot nu toe alleen op minder dan 50 m van de oevers van de Roer en de Maas aangetroffen. Vermeldenswaardig is de aantekening van Van Benthem Jutting (1933) over *Oxychilus cellarius* (kelderglansslak): 'Vooral in cultuurterrein en niet in de eigenlijke boschfauna.'. Dat verspreidingspatroon ging in de 60-er jaren nog grotendeels op, maar in de 90-er jaren zijn de meeste plaatsen waar *O. cellarius* werd aangetroffen terreinen die nu onder de noemer 'weinig gerepte natuur' vallen. Zoals in bossen en bosranden, en hoogst zelden nog in tuinen en cultuurterrein, waar haar plaats is ingenomen door *Oxychilus draparnaudi* (grote glansslak), die nog duidelijker in opmars lijkt dan *O. alliarius*. Deze soort wordt steeds verder van menselijke nederzettingen aangetroffen. De veronderstelde incompatibiliteit tussen onze grote *Oxychilus*-soorten (Schmidt, 1960) geldt niet voor de combinatie groot/klein. *Oxychilus alliarius* komt, met een totaal van 12 vindplaatsen, op 4 plaatsen samen met *O. draparnaudi* voor, en samen met *O. cellarius* op 2 plaatsen.

Summary

Oxychilus alliarius is expanding its area in the southeast of the Netherlands. It was first recorded in the province of Limburg in 1978, but is now found in a dozen localities, several of which were investigated between 1964 and 1978. Until now it has mainly been found in oak scrub and forests, and not yet near human settlements.

Literatuur

- Benthem Jutting, W.S.S. van, 1933. Fauna van Nederland, deel VII. A.W. Sijthoff, Leiden. 281pp.
 Clerx, J.P.M. & W.J.M. Maassen, 1966. Natuurhistorisch Maandblad 55: 158-160.
 Gittenberger, E., W. Backhuys & T.E.J. Ripken, 1970 & 1984. De landslakken van Nederland. Uitg. KNNV 17 & 37.
 Maassen, W.J.M., 1978. Nieuwe Mollusca voor Midden Limburg. De Kreukel 14: 43-46.
 Schmidt, H.A., 1960. Archiv der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg 6: 71-76.